

Statsminister Jens Stoltenberg
Statsministerens kontor
Postboks 8001 Dep
0030 Oslo

Uttalelse fra Falstadseminaret 6. – 7. oktober 2009:

Norsk romani/taterpolitikk må endres

Romanifolket/taterne har vært i Norge i om lag 500 år. Norske myndigheter førte frem til slutten av 1900 – tallet en politikk overfor folkegruppen som hadde som mål å fjerne minoritetsgruppens kultur, språk og levesett i Norge. En rekke inngripende virkemidler som bortsetting av barn, tvangssterilisering, anbringelse i arbeidskolonier og forbud mot å bruke eget språk ble tatt i bruk. Gruppen har vært – og er fortsatt – utsatt for diskriminering og negative holdninger fra den norske majoritetsbefolkningen. Dette har ført til marginalisering, mange har mistet sin kulturelle identitet, og som et resultat av offentlig politikk har mange mistet kontakt med familie og slekt.

Norges ratifisering av Europarådets rammekonvensjon for beskyttelse av nasjonale minoriteter ga i 1998 romanifolket/taterne status som nasjonal minoritet. Noen tiltak og tidsbegrensede prosjekter er iverksatt for å støtte utdanning, kultur og språk. Falstadseminaret 2009 mener likevel det er grunn til å understreke behovet for en mer kraftfull politikk. Denne politikken må gi klare retningslinjer på kommunalt og fylkeskommunalt nivå for hvordan romanifolket/taternes utdanning, språk og kultur skal styrkes.

Falstadseminaret 2009 vil særlig rette oppmerksomheten mot fire områder av stor betydning for romanifolket/taterne som nasjonal minoritet:

1) Skolegang som tillater en reisende livsform

Myndighetene må legge til rette for at kommunal skolepolitikk i større grad tar hensyn til romanifolket/taternes rettigheter til å leve i samsvar med sin kultur samtidig som den ivaretar barnas skolerett og - plikt. Barn fra romanifolket/taterne må få undervisning som er tilpasset deres reisende livsform slik at de kan gjennomføre grunnskolen.

Slik situasjonen er i dag slutter mange i løpet av ungdomsskolen. Et fåtall gjennomfører videregående skole, og det er sjelden ungdom fra gruppen tar utdanning på høyskole - og universitetsnivå. I grunnskolen er det manglende forståelse for behovet for tilpasset undervisning. Mange skoler kjenner ikke til at denne elevgruppen tilhører en nasjonal minoritet, og det er mangelfull kunnskap om romanifolket/taternes kultur og levevis.

Falstadseminaret 2009 ber derfor norske myndigheter sørge for at romanifolket/taterne får:

- Tilpasset opplæring på grunnskolenivå. Skolene må utarbeide undervisningsplaner som gjør det mulig for elevene å både være sammen med familien i reiseperioder og å følge skolearbeidet.
- Tilgang til egnet skolemateriell som sikrer gruppens kultur og identitet.

2) Rett til språk

Rett til språk er en sentral minoritetsrettighet, men på grunn av lang tids undertrykkelse står romanispråket svakt. Det er behov for å skriftliggjøre og systematisere språket og å sikre mulighetene for opplæring til nye generasjoner.

Falstadseminaret 2009 ber derfor norske myndigheter om å sikre at romanifolket/taterne får:

- Tilstrekkelige ressurser til å dokumentere og skriftliggjøre sitt eget språk. Prosjektene som er støttet så langt har gitt viktige bidrag. Mye arbeid gjenstår, og det haster med å få dokumentert språket før de eldre faller fra.
- Aksept for at romani gis minoritetsspråkstatus slik at elever kan velge å få undervisning i romani på skolen. Dette er i samsvar med Europarådets rammekonvensjon artikkel 14.

3) Kultursenter

Glomdalsmuseet spiller i dag en viktig rolle for å dokumentere og formidle romanifolket/taternes kultur og historie. I tillegg til dette er det behov for et eget kultursenter, som kan tilby undervisning og opplæring, veiledning, kurs, konferanser, kulturarrangement m.m. Det er stort behov for et møtested i Oslo der romanifolket/taternes kulturfond kan drive sin virksomhet.

Falstadseminaret 2009 ber derfor myndighetene om at romanifolket/taterne får:

- Bruksrett og eierskap (i en egen stiftelse) til bygningsmassen i tidligere *Svanviken arbeidskoloni*, slik at den kan benyttes som kultursenter for dokumentasjon, forskning og formidling av romanifolket/taternes kultur og språk. Stedet var sentralt i den statlige undertrykkende politikken overfor romanifolket/taterne. Overdragelse av stedet til en stiftelse eid av gruppen vil ha stor symbolverdi, og kultursenteret vil kunne få stor betydning for utviklingen av minoritetsgruppens kultur.
- Bruksrett og eierskap (i en egen stiftelse) til eiendommen *Holbergsgt. 5* i Oslo, som tidligere var hovedkvarter for Norsk misjon blant hjemløse. Organisasjonen spilte en sentral rolle i gjennomføringen av politikken overfor romanifolket/taterne. Misjonen drev barnehjem og arbeidskolonier, og var ansvarlig for at om lag 1500 barn ble tatt fra sine foreldre. Romanifolket/taterne har et stort behov for et samlingssted i Oslo, og det vil ha stor symbolverdi om bygningen blir overdratt til gruppen.

4) Sannhetskommisjon

Falstadseminaret 2009 ber norske myndigheter om å etablere en sannhetskommisjon som gjør opp status for Norges overgrep mot romanifolket/taterne. Kommisjonen må få i mandat å gjennomgå all tilgjengelig dokumentasjon og foreta egne undersøkelser der den finner det nødvendig.

Målet for arbeidet må være:

- Å gi en oversikt over den norske politikken overfor romanifolket/taterne på 1900- tallet, beskrive overgrepene og gjøre konsekvensene kjent for den norske offentligheten.
- Gi en framstilling av politikken ideologiske og verdimessige forankring.
- Vurdere overgrepene i lys av Norges internasjonale menneskerettighetsforpliktelser og norsk lovgivning.
- Vurdere hvordan eksisterende tiltak og ordninger som nasjonale og kommunale erstatningsordninger, kulturtiltak m.m. fungerer, samt foreslå nye tiltak for oppreisning og styrking av romanifolket/taternes kultur og språk.
- Bidra til å gjøre informasjon tilgjengelig for personer fra romanifolket/taterne som har mistet kontakt med familie på grunn av myndighetenes tidligere politikk.

Kommisjonen må få et sterkt og uavhengig mandat, vedtatt av Stortinget. Den må gis tilgang til alt arkivmateriale som kan belyse forholdene den skal avdekke. Prosessen knyttet til kommisjonens arbeid må være offentlig, og den må kunne arrangere åpne høringer. Romanifolket/taternes organisasjoner og engasjerte enkeltpersoner må bli hørt i utforming av kommisjonens mandat og arbeidsform.

Bakgrunn

Falstadseminaret arrangeres årlig og tar opp dagsaktuelle menneskerettighetsspørsmål. Temaet for Falstadseminaret 2009 var "Norsk romani/taterpolitikk i fortid og nåtid. Norges forpliktelser i lys av internasjonale menneskerettigheter". Seminaret samlet representanter for norske myndigheter, en rekke organisasjoner, institusjoner og læresteder i tillegg til engasjerte enkeltpersoner.

Organisasjoner, institusjoner og personer som stiller seg bak denne uttalelsen er:

- Landsorganisasjonen for Romanifolket (LOR)
- Taternes landsforening
- Den norske Helsingforskomité
- Dokumentasjonsprosjektet Nasjonens Barn
- Falstadsenteret
- Glomdalsmuseet
- Anne-Mari Larsen, Dronning Mauds Minne Høgskole for førskolelærerutdanning
- Anne Bonnevie Lund, Høgskolen i Sør-Trøndelag, Avdeling for lærer- og tolkeutdanning
- Bente Bolme Moen, Høgskolen i Sør-Trøndelag, Avdeling for lærer- og tolkeutdanning
- Beate Gangås, Likestillings- og diskrimineringsombudet

Falstadseminaret 2009, Ekne 7. oktober 2009

For deltakerne

Tone Jørstad

Direktør, Falstadsenteret

Kopi: Arbeids- og inkluderingsdepartementet
Barne- og likestillingsdepartementet
Fornyings- og administrasjonsdepartementet
Helse- og omsorgsdepartementet
Justis- og politidepartementet
Kommunal- og regionaldepartementet
Kultur- og kirke departementet
Kunnskapsdepartementet
Familie- og kulturkomiteen
Helse- og omsorgskomiteen
Kirke-, utdannings- og forskningskomiteen
Kommunal- og forvaltningskomiteen